

JACOB BIJSTER

CHAMBER MUSIC

De Haarlemse componist Jacob Bijster (1902-1958) studeerde aan het Amsterdamsch Conservatorium piano en orgel bij een en dezelfde docent, de Belgische pedagoog Jean-Baptiste de Pauw. In 1922 en 1923 behaalde hij de einddiploma's voor respectievelijk orgel en piano, in 1924 bovendien de *Prix d'Excellence* voor orgel, een prijs die in 1901 was ingesteld voor de grootste muzikale talenten in Nederland. Bijster behoorde tot de zeven organisten die tot dan toe de onderscheiding in ontvangst mochten nemen.

Jacob Bijster maakte een gelukkige start. Nog maar 18 jaar oud trad hij op als begeleider van bekende vocale solisten tijdens een landelijke tournee van 19 concerten, een jaar later speelde hij zijn eerste concert op het beroemde Müller-orgel in de Haarlemse Grote of Sint-Bavokerk, hij deed briljante examens voor piano en orgel, op 21-jarige leeftijd was hij in de Gemeentelijke concertzaal van Haarlem solist in het pianoconcert van Grieg – veelbelovender kan de start van een carrière nauwelijks zijn.

Maar hoe bijzonder zijn gaven als instrumentalist ook waren, Bijster wilde vooral als pedagoog actief zijn. In 1929 werd hij benoemd tot bijvakdocent orgel aan het Amsterdamsch Conservatorium, in 1942 tot hoofdvakdocent, terwijl hij daarnaast vele privéleerlingen had die hij voor de staatsexamens piano of orgel opleidde. Naast dit werkzame leven vond hij de tijd om zijn methodiek en leergangen voor piano en orgel nauwkeurig op schrift te stellen. Zijn in 1959 postuum gepubliceerde *Orgelmethodiek* is jarenlang toonaangevend geweest.

Ten slotte was Jacob Bijster vanaf 1922 tot aan zijn overlijden in 1958 organist aan de Doopsgezinde Kerk in Haarlem, een ambt dat hij uiterst consciëntieus opvatte. In het verlengde daarvan publiceerde hij in 1937 *De grondslagen van het protestants koraalspel* en in 1955 *Beschouwingen over de Psalmharmonisatie en de Voorspelen*.

De composities

Jacob Bijster heeft zijn leven lang gecomponeerd. Zijn eerste compositie schreef hij als kind, de laatste in het jaar van zijn overlijden. In totaal zijn er 103 composities, bestaande uit 44 pianowerken, 27 orgelwerken, 20 liederen, 5 kamermuziekwerken, 2 concerten en 1 orkestwerk en enkele gelegenheidswerken. Deze opsomming behoeft nadere informatie. Vóór 1924 schreef Bijster hoofdzakelijk pianowerken, die vaak uiterst virtuoos zijn, en geen enkel orgelwerk, terwijl het accent ná 1924 op de orgelwerken ligt; de laatste 20 jaar van zijn leven componeerde hij met uitzondering van zijn *Tweede Suite voor klavier* (1954) – mogelijk een verzoek – zelfs uitsluitend voor orgel. Daarom is het niet verwonderlijk dat Jacob Bijster vooral als orgelcomponist bekendheid geniet.

In zijn composities tot 1924 kan men de ontwikkeling die Bijster doormaakte goed volgen. Soms is er verwantschap met de Weense klassieken, dan weer met Mendelssohn of Brahms, vervolgens met Chopin, Liszt of Franck. Veelal bediende hij zich van een laatromantische stijl met veel chromatiek, tertsverhoudingen en modulaties naar verre toonsoorten. Door deze stijl te verrijken met meer eigentijdse elementen ontstond geleidelijk het kenmerkende Bijster-idioom: een gedegen componeerstijl waarin harmoniek, melodische ontwikkeling, zinsbouw, structuur, en een uitgesproken voorkeur voor polyfonie ondanks soms intense dissonantie stevig wortelen in de romantische en barokke traditie. In dit proces deed de invloed van zijn Frans georiënteerde leraar J.-B. de Pauw zich sterk gelden. Bijster verruimde op het conservatorium al zijn blik maar zocht vanaf 1924, het jaar waarin hij zijn studie afsloot en op eigen benen moest staan, steeds meer aansluiting bij de eigen tijd zonder echter de genoemde

invloeden achter zich te laten. Vooral Franse componisten als Fauré, Vierne, Debussy, Ravel of Poulenc waren hem tot voorbeeld.

Opvallend is rond 1924 de plotselinge keuze voor het orgel. Bijster trad in die tijd op als pianist én organist, maar naarmate zijn orgelactiviteiten in de loop der jaren toenamen slonken zijn pianistische werkzaamheden. Dit proces verliep evenals het zoeken naar een eigen muzikale taal geleidelijk, maar het componeren voor orgel en nauwelijks meer voor piano lijkt een bewuste keuze. Het is alsof hij na het voltooien van zijn studie een frisse start wilde maken.

Dit zou men ook kunnen concluderen uit het feit dat Jacob Bijster geen enkele pianocompositie van vóór 1924 in zijn zelfgeschreven werkenlijst heeft opgenomen. Hij kon daar niet meer achter staan, maar heeft ze zijn leven lang zorgvuldig bewaard. Gepubliceerd zijn ze nooit.

Kamermuziek

Deze cd bevat enerzijds enkele composities die tussen 1917 en 1927 zijn geschreven, vroege werken die qua stijl weliswaar negentiende-eeuws zijn maar die een onmiskenbaar talent verraden. Anderzijds vinden we twee grote werken uit 1937 en 1954, toen Bijster een gerijpt componist was en – ook al liet hij zich graag door andere componisten inspireren – zijn stijl allang gevonden had.

De twee korte pianowerken *Tweede Lied ohne Worte* in b kl.t. opus 10 en *Albumblatt* in bes kl.t. (zonder opusnummer) dateren van respectievelijk september 1917 en juli 1918, Bijster was nog maar 14, 15 jaar oud. De titels zijn typisch negentiende-eeuws, *Lieder ohne Worte* vinden we bij Mendelssohn, en *Albumblätter* treffen we in grote hoeveelheden aan bij Schumann, Liszt, Dvořák, Grieg of Reger, en ook bij latere componisten. Opus 10 is een langzame trieste wals

met het karaktervoorschrift *lamentoso*; het middendeel is wat zonniger. Het tweede werkje, door Christo Lelie een ‘miniatuurtje’ genoemd, speelde Bijster bij zijn toelatingsexamen voor een beurs op 2 september 1918. Uit beide nogal conventionele stukjes blijkt dat Bijster reeds op jonge leeftijd precies wist wat hij deed. Hij is goed thuis in de harmonie- en vormleer en, belangrijker, hij weet in muzikaal opzicht werkelijk iets te vertellen.

Rond de jaarwisseling 1922/1923 componeerde Bijster zijn korte pianocyclus *Trois morceaux caractéristiques*. Hij was toen 20 jaar oud, zijn componeertechniek had zich intussen verfijnd. De werkjes zijn opgedragen aan zijn leerlinge en latere echtgenote Engelina Junge, die een jaar na hun huwelijk op 23-jarige leeftijd overleed. Zij was een begaafd pianiste die in 1929 aan het Amsterdamsch Conservatorium haar eindexamen piano behaalde. Ze traden regelmatig als pianoduo op. Anders dan in de twee zelfstandige pianowerkjes is er sprake van lichtvoetige, onderhoudende muziek waarin het leven hun toelicht, niets wijst op de ernst van Bijsters latere werken. We weten niet wie van beiden de première heeft verzorgd noch een datum. Bijna twee jaar later speelde Bijster tijdens een feestconcert van het symphonieorkest ‘Euterpe’ in de Gemeentelijke Concertzaal te Haarlem alleen het derde deel.

De *Trois pièces pour violon et piano* ten slotte dateren van 1923 en zijn opgedragen aan de violiste Frieda Roeske. Bijster heeft ongetwijfeld met haar de eerste uitvoering gespeeld, maar de datum is niet bekend. Wel zijn we geïnformeerd over twee latere uitvoeringen in de Gemeentelijke concertzaal te Haarlem met respectievelijk de violisten Willem Knikker en Lody Laguna. In de spaarzame recensies stond men welwillend tegenover de composities maar ook niet meer dan dat. Voelde men misschien dezelfde reserve die Bijster rond 1924 had? Vond men de muziek misschien te ouderwets-romantisch voor de tijd waarin hij leefde?

I. *Improvisation Caprice.*

Ad lib.

mf.

con. mod.

mf.

marcato più

un peu plus vite et plus fort

1ste deel uit *Trois morceaux
caractéristiques* (1922-23)

Al heel jong hield Jacob Bijster zich bezig met de liedkunst. Vóór 1924 componeerde hij zes liederen, twee daarvan schreef hij al op 10-jarige leeftijd. De liederen op deze cd dateren echter van later datum. ‘Het Oosten klaart’ en ‘Zilveren golfjes’ zijn beide afkomstig uit de cyclus *Zes Liederen voor sopraan en piano* opus II uit 1926. Het eerste lied beschrijft de opkomst van de zon: de sterren trekken zich terug, het licht verspreidt zich, de mist trekt op en maakt de dampende aarde zichtbaar. In het tweede lied vergelijkt de ik-figuur de dagen die zich aaneenrijgen met het stromende water dat onafgebroken voort stroomt, en vraagt hij zich af: Waarheen? ‘Groene regen’ maakt deel uit van *Twee liederen voor sopraan en piano* opus III uit 1927 en bezingt de vallende bladeren die in het najaar door de wind worden meegenomen. Het ontwaken van de zon, de beweging van het water en de wervelingen van de wind worden door Bijster in een fraai negentiende-eeuws idioom geïllustreerd.

Rond 1937 zijn de omstandigheden aanzienlijk gewijzigd. Bijster heeft inmiddels een uitstekende reputatie als concerterend organist en gerespecteerd pedagoog, en op zijn naam staan intussen vijf grote orgelwerken, die goed ontvangen zijn. Als pianist treedt hij veelvuldig op met vocale solisten, terwijl de zogenaamde ‘sonaten-avonden’, die hij vanaf 1934 een aantal jaren achtereen met violist Jan Hoeben geeft, druk bezocht worden. Met hem speelt hij de beroemde werken van Mozart, Beethoven, Schubert, Schumann, Grieg, Brahms, Franck, enz. maar ook eigentijds repertoire van bijvoorbeeld Alexander Voormolen, Darius Milhaud of Henk Badings. Wellicht heeft hij stilaan de ambitie gevoeld een eigen bijdrage aan het repertoire toe te voegen.

Joannes Paddingsius.

Recht en kamelijfend.

Groene Regen (Sopraan met piano)

Recht en kamelijfend.

pp

sub spitalen

non rid

mf

mf

Wat waait daar los en

luch-tig, in ron--de-dans in ron-de-dans, wat

komt in veld... de scha-----ren ge-

titelpagina 'Groene regen' uit
Twee liederen, opus 3 (1927)

Al onmiddellijk bij de inzet van de *Sonate voor viool en piano* opus IX is hoorbaar dat de stijl van componeren radicaal anders is dan vroeger. De piano is geen begeleidingsinstrument meer maar een gelijkwaardige partner. Tegenover de makkelijk in het gehoor liggende melodische lijnen van weleer staan nu beweeglijke en soms fragmentarische melodieën, terwijl toegankelijke harmonieën plaats hebben gemaakt voor veelal dissonante samenklanken. Wat onveranderd is gebleven is de structuur: de bouw van de respectieve delen is even overzichtelijk als vijftien jaar eerder.

Het eerste deel *Allegro animato* heeft een structuur die we zouden kunnen aangeven met A-B-A-B-A-coda. Het rusteloze samenspel in de levendige A-delen vindt zijn tegenhanger in de iets kalmer verlopende lyrische B-delen; de coda zorgt voor een heftige afsluiting. In het tweede deel *Lento espressivo* tonen beide instrumenten hun meest lyrische kant. De ijle hoge liggingen van de viool hebben een verstilde sfeer tot gevolg, die wordt doorbroken door een levendiger middenstuk dat als fuga wordt opgezet. Na een grote climax komt het begin gevarieerd terug, terwijl er aan het eind in de piano een korte reminiscentie is aan het fugathema. Het laatste deel *Allegro agitato* heeft een bouw die vergelijkbaar is met het eerste deel: A-B-A-B-coda. Ook nu is er de tegenstelling rusteloosheid en lyriek. Als coda functioneert de terugkeer van de openingsmaten van deel 1, zodat de eenheid die wordt nagestreefd door in alle delen dezelfde melodische motieven te laten terugkeren, nog eens extra bekrachtigd wordt.

De *Sonate voor viool en piano* wordt op 10 maart 1938 door Jan Hoeben en Jacob Bijster ten doop gehouden in de bovenzaal van het Haarlemse Concertgebouw. Recensent K. de Jong schrijft de volgende dag in het *Haarlems Dagblad* over het veelzijdige gebruik van de thema's en is enthousiast over het langzame middendeel.

In 1954 componeert Jacob Bijster zijn *Tweede Suite voor klavier* opus XI, twintig jaar na de eerste. Het werk is opgedragen aan Jan Kruyt, pianist en hoofdvakdocent aan het Amsterdamsch Conservatorium. De suite is licht en doorzichtig gecomponeerd en onmiskenbaar Frans van toon; Ravel en Poulenc zijn op de achtergrond aanwezig. Het eerste noch het tweede deel is een dans, slechts het derde deel is een dansant werk, zoals in een suite te verwachten is. Het openingsdeel *Allegro brioso* bevat precies zoals bij de vioolsonate twee thema's van tegengesteld karakter; agitatie en zangerigheid wisselen elkaar af. In het langzame *Lento con afflizione* wordt de stemming bepaald door de centrale c die gedurende het gehele deel syncopisch herhaald wordt, vergelijkbaar met het beroemde *Le gibet* uit *Gaspard de la nuit* van Ravel. Dit deel is te kenschetsen als een groot crescendo van pianissimo naar fortissimo en weer terug. Het laatste deel *Presto – tempo di saltarello* is als een wervelwind. De *cantando* gespeelde lyrische melodie, die twee keer verschijnt, is tegen de onstuimige beweging in 6/8 bijna niet opgewassen. Jan Kruyt speelt de eerste uitvoering op 13 januari 1956 in de Kleine Zaal van het Concertgebouw in Amsterdam.

Lourens Stuijbergen

Programma

Trois morceaux caractéristiques (1922-23)

1 Improvisation caprice	1:50
2 Rêverie	3:50
3 Burlesque	3:31

Trois pièces pour violon et piano (1923)

4 Danse Espagnolle	1:52
5 Souvenir	3:28
6 Improvisation caprice	1:38

7 2de Lied ohne Worte in b kl.t., opus 10 (1917)	6:02

8 Groene regen	2:53

Uit: *Twee liederen*, opus 3 (1927)

9 Het Oosten klaart	2:12

10 Zilveren golfjes	2:21

Uit: *Zes liederen*, opus 2 (1926)

11 Albumblatt in bes kl.t. (zonder opusnummer) (1918)	4:05

Sonate voor viool en piano, opus 9 (1937)

12 Allegro animato	4:16
13 Lento espressivo	6:09
14 Allegro agitato	3:57

Tweede Suite voor klavier, opus 11 (1954)

15 Allegro brioso	3:12
16 Lento con afflizione	5:53
17 Presto – tempo di saltarello	3:12

Linde Schinkel, *sopraan* (8 t/m 10), Edwin Blankenstijn, *viool* (4 t/m 6, 12 t/m 14),
Christo Lelie, *piano* (1 t/m 3, 7, 11), Niek de Vente, *piano* (4 t/m 6, 12 t/m 17),
Annette Middelbeek, *piano* (8 t/m 10)

Groene regen

Wat waait daar los en luchtig,
in rondedans, in rondedans,
wat komt in wilde scharen gevaren,
in spel van wind en zonneglans,
zoo lustigjes en vluchtig?

Dat zijn de kleine blaadjes,
halfgeel, halfgroen en gouddoorzond,
die tot de wegen stuiven en schuiven,
en loopen, wervlend al in't rond
als afgesleten raadjes.

Ik zag ze fijntjes beven
en dwarlen tot het schelpenpad,
en dacht komt groene regen mij tegen?
Bijeengestoven lag de schat,
't was uit, 't was uit met zweven.

Joannes Reddingius (1873-1944)

Zilveren golfjes

Zilveren golfjes, helder en klaar,
Glijden en glippen na elkaar.
Rusteloos went 'lend droom'rig zacht
Zingend een liedj'een stille klacht.
Stroomend en kabbelend, altijd maar voort,
Fluisterend, babbelend, ongestoord,
Verder, steeds verder, een voor een,
Waarheen? Waarheen?

Rust'loos als golfjes, helder en klaar,
glijden mijn dagen na elkaar,
Zingend een vreugd' of weemoedslied,
bij 't geen ze voelen en 't leven hun biedt.
Peinzend of droomend in stille vreugd,
Stralend of stroomend, vol blijde jeugd,
Verder, steeds verder, een voor een,
Waarheen? Waarheen?

N. Jaarsma

Het oosten klaart

Het oosten klaart en aan de gouden tinnen
des hemels trekken één voor één de sterren weer naar binnen.
Het licht wijdt uit en al de wolken branden
in lichten gloed naar d'oosterkant met malsche roze randen.
De mist vergaart de plooien van zijn laken
en legt de doomen d'eerde bloot aan 't heerlijk zonontwaken.

Caesar Gezelle (1875-1939)

Linde Schinkel volgde de opleiding klassieke zang aan het Koninklijk Conservatorium in Den Haag en aan het Rotterdams Conservatorium. Haar masterdiploma behaalde ze bij Xenia Meijer aan de Fontys Hogeschool. Linde Schinkel is breed georiënteerd en zingt in concert, oratorium, kamermuziek en muziektheater. Ze heeft een voorliefde voor barokmuziek. Met het ensemble Rood Hout nam ze twee cd's op met werken van onder meer Vivaldi, Telemann en Carl Philipp Emanuel Bach. Linde Schinkel is ook actief als theatermaker. Met stichting VOX maakt zij beeldend muziektheater, waarbij zij zich toespitst op object- en poppentheater.

www.lindeschinkel.nl

Edwin Blankenstijn studeerde bij Carlo Van Neste, Herman Krebbers en Katia Sebestyen. Hij werkte in het Radio Filharmonisch Orkest en is een veelgevraagd kamermuzikspeler in binnen- en buitenland. Met het Mondriaan Kwartet maakte hij concertreizen over de gehele wereld. Ook werkte hij mee aan tientallen cd-opnames. Edwin Blankenstijn was oprichter en concertmeester van het kamerorkest Camerata Amsterdam, het Mendelssohn Kamer Orkest en van de ensembles 'Musica Lirica' en 'La Vie En Rose'. Met pianist Niek de Vente verkent hij vooral het minder bekende repertoire voor viool en piano. Daarnaast is hij actief als organisator van avontuurlijke concertseries en festivals.

www.edwinblankenstijn.nl

Niek de Vente studeerde aan het Utrechts Conservatorium bij Ria Groot en werkte als repetitor onder meer aan de conservatoria van Utrecht en Amsterdam. Hij speelde in diverse ensembles voor moderne muziek, waaronder het Asko Schönberg Ensemble en het Dutch Pianists' Quartet.

Tevens was hij als pianist aan diverse orkesten verbonden, waaronder het Radio Filharmonisch Orkest. Met organist Piet van der Steen verzorgde hij vele concerten voor de combinatie harmonium en piano. Ook werd door hen een aantal concerten gewijd aan de muziek van Jacob Bijster. Niek de Vente voltooide op latere leeftijd een studie filosofie.

Christo Lelie studeerde aan het Rotterdams Conservatorium piano bij Elly Salomé en orgel bij Jet Dubbeldam. Hij is pianist aan de dansafdeling van Codarts Rotterdam en organist in Delft. Het geven van concerten combineert hij met het schrijven over muziek. Als medewerker van de muziekredactie van dagblad *Trouw* publiceerde hij talloze recensies, achtergrondartikelen en interviews. Christo Lelie is hoofdredacteur van *Piano Bulletin*, het viermaandelijkse tijdschrift van de European Piano Teachers Association (EPTA), afdeling Nederland. In 2019 schreef hij voor dat tijdschrift een tweedelige studie over de pianowerken van Jacob Bijster.

www.christolelie.nl

Annette Middelbeek kreeg de eerste pianolessen van haar moeder en genoot haar professionele opleiding in Utrecht, Parijs, Amsterdam en Londen bij Ria Groot, France Clidat, Willem Brons en John Bingham. Het eindexamen piano aan de Ecole Normale in Parijs bekroonde ze in 1983 met twee onderscheidingen van de jury. In dezelfde periode voltooide zij de studie muziekwetenschap aan de Universiteit van Utrecht. Annette Middelbeek maakte diverse radio- en cd-opnames, onder meer met werken van Jean Francaix, Arthur Honegger en Leo Michielsens. Verder speelt zij kamer-muziek en treedt zij op als solist met orkest.

www.pianette.nl

The Haarlem composer Jacob Bijster (1902-1958) studied piano and organ at the Amsterdam Conservatory, both under the Belgian teacher Jean-Baptiste de Pauw. After his final exams in organ (1922) and piano (1923) he was awarded the *Prix d'Excellence* for organ in 1924. At that time he was the seventh organist to receive this prize, which had been created in 1901 and was reserved for the very best Dutch musical talents.

Jacob Bijster got off to a good start. At the young age of eighteen he accompanied established vocal soloists on a national tour comprising nineteen concerts, a year later he gave his first recital on the famous Müller organ at St Bavo's in Haarlem, his piano and organ exams were outstanding, and he performed Grieg's Piano Concerto at the Haarlem Concert Hall when aged twenty-one – the beginning of his career could hardly have been more promising.

But notwithstanding his striking gifts as an instrumentalist, Bijster first and foremost wanted to become a teacher. Appointed at the Amsterdam Conservatory to teach the organ as subsidiary subject in 1929 and as main subject in 1942, he also tutored many private pupils for Dutch State examinations in organ and piano. What is more, he even found time to put down his teaching methods for piano and organ precisely on paper, and his organ tutor (*Orgelmethodiek*), published posthumously in 1959, remained authoritative for many years.

Last but not least, Jacob Bijster was organist of the Mennonite (*Doopsgezinde*) church in Haarlem from 1922 until his decease in 1958, in which office he was most conscientious. It was in this context that he published two volumes on preluding, harmonising and accompanying Protestant chorales: *De grondslagen van het protestants koraalspel* (1937) and *Beschouwingen over de Psalm-harmonisatie en de Voorspelen* (1955).

The compositions

Jacob Bijster composed throughout his life, beginning as a child and ending in the year of his death. Altogether there are 103 compositions: 44 for piano and 27 for organ, 20 songs, five chamber works, two concertos, one orchestral composition and several occasional pieces. Prior to 1924, to the exclusion of organ composition, Bijster concentrated mainly on piano pieces, some of which are highly virtuosic, while after this year he turned primarily to the organ, indeed writing exclusively for this instrument in the last twenty years of his life (with the exception of his *Second Suite for the piano* (1954), which he may have been requested to write). It is therefore hardly surprising that Jacob Bijster is known primarily as an organ composer.

In his compositions up to 1924 it is not difficult to follow Bijster's development. Some works display affinity with Viennese classical composers, others with Mendelssohn or Brahms, and subsequently with Chopin, Liszt or Franck. As a rule he wrote in a late romantic style, employing considerable chromaticism, thirds relationships and modulations to distant keys. By enriching this with more contemporaneous elements the characteristic Bijster idiom gradually emerged: a thorough manner of writing in which harmony, melodic development, phrase structure, form, and a pronounced preference for polyphony notwithstanding occasional strong dissonance, are firmly rooted in the Romantic and Baroque traditions. In this process the influence of his French orientated teacher Jean-Baptiste de Pauw was clearly felt. Bijster's outlook already widened in his conservatory years, and from 1924, when he completed his studies and had to stand on his own feet, he sought greater connection with his own time, though without negating the influences mentioned here. French composers in particular, including Fauré, Vierne, Debussy, Ravel and Poulenc, served as his examples.

Bijster's sudden preference for the organ around 1924 is conspicuous. At that time he performed both as a pianist and as an organist, but over the years, as he became increasingly active in the organ world, his involvement with the piano diminished. As in his pursuit of an idiomatic musical language, this was a gradual process, but writing for the organ almost to the exclusion of the piano seems to have been a conscious choice, as though he wished to make a fresh start after completing his studies. This could also be concluded from the fact that the oeuvre catalogue that Jacob Bijster compiled himself includes not a single piano piece pre-dating 1924. These works apparently no longer had his approval, although he carefully preserved them throughout his life. They were never published.

Chamber music

On the one hand this CD features several compositions written between 1917-1927: early works which, while in a nineteenth-century style, reveal an unmistakable talent. On the other hand, the recording includes two major works dating from 1937 and 1954, when Bijster was a mature composer, who, though happy to be inspired by other composers, had long since found his own style.

The two short piano pieces *Twede Lied ohne Worte* in B minor opus 10 and *Albumblatt* in B flat minor (without opus number) date from September 1917 and July 1918 respectively, when Bijster was only 14 and 15 years old. The titles are typically nineteenth-century, we find *Lieder ohne Worte* in Mendelssohn, and *Albumblätter* in large quantities in Schumann, Liszt, Dvořák, Grieg and Reger, as well as in later composers. Opus 10 is a slow, sad waltz bearing the character indication *lamentoso*, though the middle section is more sunny.

The second piece, once described by the Dutch critic Christo Lelie as a ‘little miniature’, was played by Bijster when he applied for a bursary on 2 September 1918. These two rather conventional little works demonstrate that the young Bijster knew precisely what he was doing: he is competent in the rules of form and harmony, and, more importantly, in musical terms he really does have something to say.

Around the turn of the year 1922 Bijster composed his short piano cycle *Trois morceaux caractéristiques*. He was twenty years old, and his composition technique had gained refinement. These little pieces are dedicated to his pupil and later wife Engelina Junge, who passed away a year after their marriage at the age of twenty-three. A gifted pianist, she took her final exam in piano at the Amsterdam Conservatory in 1929, and the two performed regularly as a piano duo. In contrast to the two separate little piano pieces, this is light and entertaining music in which life smiles at them, and nothing foretells the seriousness of Bijster’s later music. We do not know which of the two gave the first performance, or when. Almost two years later, Bijster played the third movement only during a festive concert given by the Euterpe Symphony Orchestra in the Haarlem Municipal Concert Hall.

The *Trois pièces pour violon et piano*, finally, date from 1923 and are dedicated to the violinist Frieda Roeske. Bijster undoubtedly gave the first performance with her, but the date remains unknown. What we do know is that there were two further performances at the same Haarlem venue with the violinists Willem Knikker and Lody Laguna respectively. The few reviews were sympathetic, but not more than that. Perhaps the reserve felt by Bijster around 1924 was shared by others? Was the music considered too old-fashioned romantic for the time in which he lived?

The art of song engaged Jacob Bijster from a very early age; he wrote six pieces in this genre before 1924, including two when he was only ten years old. The examples on this recording are later works. 'Het Oosten klaart' and 'Zilveren golfjes' both come from the cycle *Six Songs for soprano and piano* opus II (1926). The first describes the rising sun: the stars withdraw, light unfolds and mist clears to reveal the dewy earth. In the second song, the I-figure compares the succession of the days with streaming water that flows on without interruption, and asks himself: Whither? 'Groene regen', from the *Two songs for soprano and piano* opus III (1927), sings of falling leaves blown along by the autumnal wind. The dawning sun, the movement of the water and the whirling wind are depicted by the composer in a fine nineteenth-century idiom.

Around 1937 Bijster's circumstances changed considerably: he now enjoyed a first-rate reputation as a recital organist and respected teacher, and five new major organ works had been well received. As a pianist he appeared frequently with vocal soloists, while the so-called 'sonata evenings' that he gave with the violinist Jan Hoeben for some years from 1934 drew large audiences. They performed famous pieces by Mozart, Beethoven, Schubert, Schumann, Grieg, Brahms, Franck etc., but also contemporaneous repertoire by Alexander Voormolen, Darius Milhaud or Henk Badings for example. It may well be that Bijster felt a growing ambition to make his own contribution to the repertoire.

From the very first bars of the *Sonata for violin and piano* opus IX it is clear that the composer's style has radically changed. Instead of an accompanimental role, the piano is now a partner of equal standing. Easy-on-the-ear melodic lines have been replaced by agile and sometimes frag-

mentary melodies, while accessible harmonies have made way for often dissonant chords. What has not changed is the form: the structure of the respective movements is as neatly arranged as it was fifteen years earlier.

The form of the first movement (*Allegro animato*) could be indicated as A-B-A-B-A-coda. The restless writing in the lively A-sections is contrasted by the somewhat calmer lyrical B-sections, while the coda brings the music to a stormy conclusion. In the second movement (*Lento espressivo*) the two instruments are at their most lyrical. The thin, high notes of the violin create a hushed atmosphere, only to be interrupted by a more lively middle section in fugal texture. After a major climax the opening returns in modified mould, and at the end the piano briefly reminisces on the fugue subject. The form of the final movement (*Allegro agitato*) is similar to that of the first: A-B-A-B-coda. Restlessness contrasts once again with lyricism. The opening bars of the first movement return as a coda, underlining the composer's effort to achieve unity by employing the same melodic motifs in all three movements.

The *Sonata for violin and piano* was premiered on 10 March 1938 in the Haarlem Concert Hall by Jan Hoeben and Jacob Bijster. The following day the critic of the *Haarlems Dagblad*, K. de Jong, mentioned the versatile employment of the themes and expressed enthusiasm about the slow middle movement.

In 1954 Jacob Bijster composed his *Second Suite for piano* opus XI, twenty years after the first suite. The work is dedicated to Jan Kruyt, pianist and teacher at the Amsterdam Conservatory. The style is light, transparent and unmistakably French, with Ravel and Poulenc present in the

background. Neither of the first two movements is a dance, only the third fulfils this expectation of a suite. The opening movement (*Allegro brioso*) features two contrasting themes, as in the violin sonata, in which agitation and melodiousness alternate. In the slow movement (*Lento con afflizione*) the mood is determined by the ‘middle C’, which is repeated in syncopation from beginning to end, comparable to the famous *Le gibet* from Ravel’s *Gaspard de la nuit*. The movement can be characterised as a large crescendo from pianissimo to fortissimo and back again. The final movement (*Presto – tempo di saltarello*) is like a whirlwind; the *cantando* lyrical melody, which appears twice, is hardly a match for the turbulent 6/8 motion. Jan Kruyt gave the first performance on 13 January 1956 in the Recital Hall in the Amsterdam Concertgebouw.

Lourens Stuifbergen

Jacob Bijster, 18 augustus 1939
(archieffamilie Bijster)

Program

Trois morceaux caractéristiques (1922-23)

1 Improvisation caprice	1:50
2 Rêverie	3:50
3 Burlesque	3:31

Trois pièces pour violon et piano (1923)

4 Danse Espagnolle	1:52
5 Souvenir	3:28
6 Improvisation caprice	1:38

7 2nd Lied ohne Worte in B minor, opus 10 (1917)	6:02

8 Groene regen	2:53

From: *Two songs*, opus 3 (1927)

9 Het Oosten klaart	2:12

10 Zilveren golfjes	2:21

From: *Six songs*, opus 2 (1926)

11 Albumblatt in B flat minor (without opusnumber) (1918)	4:05

Sonata for violin and piano, opus 9 (1937)

12 Allegro animato	4:16
13 Lento espressivo	6:09
14 Allegro agitato	3:57

Second Suite for piano, opus 11 (1954)

15 Allegro brioso	3:12
16 Lento con afflizione	5:53
17 Presto – tempo di saltarello	3:12

Linde Schinkel, *soprano* (8-10), Edwin Blankenstijn, *violin* (4-6, 12-14),
Christo Lelie, *piano* (1-3, 7, 11), Nick de Vente, *piano* (4-6, 12-17),
Annette Middelbeek, *piano* (8-10)

Linde Schinkel studied classical voice at the Royal Conservatory of The Hague and the Rotterdam Conservatory, and took her master's under Xenia Meijer at the Fontys University of Applied Sciences. Linde Schinkel performs a wide repertoire in recitals, oratorios and chamber music, with a predilection for Baroque music. She has recorded two CDs with the ensemble Rood Hout, including music by Vivaldi, Telemann and C.P.E. Bach. Linde Schinkel is also active as a music theatre producer, and her work with the VOX foundation focuses on object and puppet theatre.

www.lindeschinkel.nl

Edwin Blankenstijn was taught by Carlo Van Neste, Herman Krebbers and Katia Sebestyen. He worked with the Netherlands Radio Philharmonic Orchestra and is in demand at home and abroad as a chamber musician. He toured worldwide with the Mondriaan Quartet and performed on tens of CD recordings. Edwin Blankenstijn was founder and concertmaster of Camerata Amsterdam, the Mendelssohn Chamber Orchestra and the ensembles Musica Lirica and La Vie En Rose. Together with the pianist Niek de Vente he explores less familiar repertoire for violin and piano. In addition he organises adventurous concert series and festivals.

www.edwinblankenstijn.nl

Niek de Vente studied with Ria Groot at the Utrecht Conservatory and was répétiteur at the conservatories of Utrecht, Amsterdam and elsewhere. He played in a number of modern music ensembles, including the Asko Schönberg Ensemble and the Dutch Pianists' Quartet. Niek de Vente was affiliated as pianist to several orchestras, including the Netherlands Radio Philharmonic Orchestra. Together with the organist Piet van der Steen he gave many recitals with music for

harmonium and piano as well as programmes devoted to the music of Jacob Bijster. Later in life he completed studies in philosophy.

Christo Lelie studied piano with Elly Salomé and organ with Jet Dubbeldam at the Rotterdam Conservatory. He is pianist at the dance department of Codarts Rotterdam and organist in Delft. He combines concert appearances with his work as a writer on music; as a critic for the Dutch daily *Trouw* he published countless reviews, background articles and interviews. Christo Lelie is editor in chief of Piano Bulletin, the journal of the European Piano Teachers Association (EPTA) in the Netherlands which appears three times a year, for which he wrote a two-part study of the piano works of Jacob Bijster in 2019.

www.christolelie.nl

Annette Middelbeek received her first piano lessons from her mother and trained professionally in Utrecht, Paris, Amsterdam and London with Ria Groot, France Clidat, Willem Brons and John Bingham respectively. At her piano finals at the Parisian Ecole Normale in 1983 she received two distinctions from the jury; in the same period she graduated in musicology at Utrecht University. Annette Middelbeek made a number of radio and CD recordings, including music by Jean Francaix, Arthur Honegger and Leo Michielsens. She also performs chamber music and appears as a soloist at orchestral concerts.

www.pianette.nl

Eerder verschenen / *published before*

In 2008 verscheen als debuutalbum op het cd-label DOCUMENT een dubbel-cd met orgelwerken van Jacob Bijster (1902-1958), uitgevoerd door Piet van der Steen op het Witte-orgel (1857) in de Oude Kerk te Delft.

Zie ook: www.documuziekproductie.nl

In 2008 the debut album was released on the CD label DOCUMENT, a double CD with organ works by Jacob Bijster (1902-1958), performed by Piet van der Steen on the Witte organ (1857) in de Oude Kerk in Delft.

See also: www.documuziekproductie.nl

Boeijenga Music Publications in Leeuwarden publiceerde in 2020 een werkenlijst van Jacob Bijster (1902-1958), samengesteld door Lourens Stuifbergen.

Zie ook: www.boeijengamusic.com

In 2020 Boeijenga Music Publications in Leeuwarden published an list of works by Jacob Bijster (1902-1958), compiled by Lourens Stuifbergen.

See also: www.boeijengamusic.com

Colofon / colophon

opname / <i>recording</i>	Studio van Schuppen, Veenendaal december '20, januari & oktober '21
klanktechniek & montage / <i>recording engineer & editing</i>	Jochem Geene
redactie & samenstelling / <i>editing</i>	Okke Dijkhuizen
Engelse vertaling / <i>English translation</i>	Stephen Taylor
coverafbeelding / <i>cover image</i>	collectie Nederlands Muziek Instituut
vormgeving & lay-out / <i>graphic design & lay-out</i>	Ewout Boers, Effusion
drukwerk & productie cd's / <i>printing & CD production</i>	Replifact Media B.V., Bladel
uitgever / <i>publisher</i>	© DOCU Muziekproductie, NL-Culemborg, 2021 www.documuziekproductie.nl DOCUMENT DOC202101

Deze cd-uitgave kwam tot stand dankzij de medewerking van Stichting Fonds van Zanten, Stichting Alphons Diepenbrock Fonds, Stichting Nederlands Muziek Instituut en allen die deze uitgave mogelijk hebben gemaakt. / *This CD production was made possible thanks to the cooperation of Stichting Fonds van Zanten, Stichting Alphons Diepenbrock Fonds, Stichting Nederlands Muziek Instituut and everyone who made this publication possible.*

Speciale dank aan / *Special thanks to:* A. Bijster-Sandwijk, Jochem Geene, Rik Hendriks, Michaël Nieuwenhuizen, Frits Zwart.

